

MAOLAISET - 60-LUVUN NUORET, JOTKA JOUTUIVAT MARGINAALIIN

Maolaiset ovat Suomessa lähes unohduksiin jäänyt poliittinen nuorisoryhmä, joka järjestäytyi 1960-luvun lopulla. Maolaisilla tarkoitetaan varsinaisesti kaiken ikäisiä, jotka olivat omaksuneet Kiinan ja sen johtajan Mao Zedongin aatteiden mukaisen kommunistisen ideologian. Arkipuheessa "maolaisiksi" kutsuttiin kaikenlaisia kapinallisia nuoria, vasemmistonuorista hippianarkisteihin. Suomessa maolaisuudesta ei tullut koskaan yhtä merkittävää poliittista liikettä kuin muissa pohjoismaissa, joissa perustettiin 1970-luvulla maolaiset puolueet. Myös meillä maolaiset puhuivat "todellisen kommunistisen puoleen" tarpeellisuudesta, mutta puoluetta ei koskaan saatu aikaan. Tässä artikkelissa pohditaan syitä siihen, miksi 1960-luvun lopulta 1970-luvun alkuun asti meilläkin erittäin vireästi toimineet maolaiset joutuivat lopulta marginaaliin.

Vuosi 1968 oli käännteentekevä maolaisuuden ja myös SKP:n nuorten stalinistien eli tulevien taistolaisten kehityksessä. Kevättalvella alkoi suuria odotuksia herättänyt, Prahan kevät, Tshekkoslovakian demokratisoimiskehitys. Nuoret 60-lukulaiset radikaalit eivät juurikaan olleet kiinnostuneita Prahan kevään kehityksestä, vaan toukokuussa alkaneesta Pariisin keväästä. Kuvaavaa ajalle oli, että Kiinan kulttuurivallankumouksen (1966-1969) esimerkin mukaan Pariisin kevättä kutsuttiin myös Ranskan kulttuurivallankumoukseksi. Pariisinkin tapahtumissa pääosissa olivat nuoret opiskelijat, jotka panivat yhteiskunnan ylös alaisin niin kuin Kiinassakin. Pariisin keväästä odotettiin uutta Ranskan vallankumousta, joka kaataisi porvarillisen valtion. Ranskan anarkistiset, maolaiset ja trotskilaiset opiskelijajohtajat odottivat, että työläiset liittyisivät opiskelijoihin, lähtisivät barrikadeille ja mielenosoituksiin, rakennusten miehityksiin, lakkoihin. "Hulluna vuonna" 1968 opiskelijalevottomuuksia oli kaikkialla maailmassa, Berliinissä, Meksikossa, Los Angelesissa, Tokiossa. Suomessakin oli mielenosoituksia, mutta enemmänkin niiden mahdollisuudesta vain keskusteltiin. Mielenosoitusten leviämistä Suomeen yhtä aikaa sekä toivottiin että pelättiin.

Mielenosoituksia Suomessa oli järjestetty keväästä 1965 lähtien Vietnamin sotaa vastaan. Vietnam-mielenosoituksilla ei kuitenkaan ollut meillä kovin kummoista menestystä. Toukokuun lopussa, helatorstaina 1968 Helsingissä kuitenkin järjestettiin poliittisesti laajapohjainen Vietnam-mielenosoitus, jossa Helsingin maolaiset ensimmäisen kerran esiintyivät julkisesti omana ryhmänään. Pieni Kiinaryhmä kantoi puhemies Mao Zedongin kuvia ja "kiinankielisiä" iskulauseita, ryhmän johtajalla oli Mao-lakki päässä.¹

Helatorstain varsinaisessa, virallisessa mielenosoituksessa mainostettiin moneen kertaan, että kesäkuun 8. päivästä lähtien Helsingin Esplanadilla järjestettäisiin lauantaisin Punaisia mielenosoituksia. Nämä mielenosoitukset jatkuisivat koko kesän. Varsinaisen mielenosoituksen jälkeen maolaisten ryhmä sitten innosti osan mielenosoittajista lähtemään omille teilleen kaupungille "hillumaan"; jälkiviisaasti voisi sanoa, että "riehumaan". Ryhmäläiset polttivat Esson huoltoaseman lipun, tunkeutuivat Helsingin Sanomien kirjapainoon ja kaatoivat siellä tavaroita, valtasivat raitiovaunun

---

¹ Päivän Sanomat 24.5.1968. Vert. Ilta-Sanomien 24.5.1968.

vaatien kävelykatuja ja kieltäytyen maksamasta, yksi ryhmän johtajista kiinnitti punaisen lippunsa Uuden Suomen lipputankoon ja niin edelleen.² Mielenosoituksen "jatkot" olivat koe, josta selvisi, että totuttua rajumpaan toimintaan oli valmiutta nuorten keskuudessa ja että porukka saatiin sellaisessakin toiminnassa pysymään koossa. Koe osoitti, että Helsingin Punaisiin lauantaamielenosoituksiin todella kannatti ryhtyä.

1. Punaiset lauantait punastuivat koko ajan

Helsingin kesän 1968 Punaiset lauantait ovat muistelmissa olleet legendaarisia, ja maolaisten kannalta niitä voikin pitää menestyksenä. Ne oli suunniteltu hyvin, ja kansa saatiin niissä pitämään jopa spontaaneja puheita, mutta mielenosoittajien joukko pysyi pienenä. Alkukesästä niissä oli mukana hyvin sekalainen joukko nuoria. Osa uskoi, että kauan odotetut mielenosoitukset olivat vihdoinkin saavuttaneet Suomenkin. Osa unelmoi jopa Pariisin kevään kaltaisesta tilanteesta, jossa pienistä mielenosoituksista kasvaisi massojen tapahtuma ja lopulta työläiset liittyisivät opiskelijoihin tekemään vallankumouksen. Osa - ehkä suurin osa - oli mukana siitä ilosta, että jotakin jännittävää tapahtui.

Kesän mielenosoitusten ja maolaisten kannalta eräs käänne ei kuitenkaan tapahtunut Punaisissa lauantaissa, vaan Vietnam-mielenosoituksessa Yhdysvaltain kansallispäivänä 4. heinäkuuta 1968. Yksi maolaisista Punaisten lauantaisten organisoijista poltti USA:n lipun Vietnam-mielenosoituksessa Helsingin Rauhanpatsaalla Etelärannassa. Tapausta paheksuttiin yli puoluerajojen vasemmalta oikealle. Luultavasti tämä oli yksi syy, miksi radikaalit sosialidemokraatit vähitellen jättäytyivät Punaisista lauantaista pois heinäelokuussa. Toinen syy saattoi olla se, että osa porukasta yksinkertaisesti kyllästyi pienen joukon tuloksettomiin protesteihin. Kolmas syy porukan pohjan kapenemiseen oli varmaankin se, että iso osa radikaaleista ja heidän johtajistaan lähti elokuussa Bulgarian Sofiaan suuriin maailman nuorisofestivaaleihin. Osittain porukan hupenemisesta joka tapauksessa johtui, että Punaiset lauantait jäivät maolaisten ja anarkistien hoitoon. Siitä taas seurasi, että mielenosoitusten teemat muuttuivat yhä radikaaleimmiksi: taisteluksi imperialismia vastaan kotimaassa ja Neuvostoliiton valtapyrkimyksiä vastaan, mikä oli Neuvostoliitto-uskollisille suomalaisille Skp:läisille kommunisteille aivan tavatonta. Punaisissa lauantaissa kannettiin nyt sosialismin punaisia ja anarkismin mustia lippuja sekä Mao Zedongin ja Che Guevaran kuvia.

Tässä tilanteessa, elokuun puolivälissä 1968 Kiinan Helsingin-suurlähetystö kutsui Helsingin Punaisiin lauantaamielenosoituksiin osallistuneita nuoria vierailulle suurlähetystöön. Luultavasti kiinalaiset puhuivat nuorille Tshekkoslovakian kehityksen jälleen ajankohtaisiksi tekemistä Neuvostoliiton ja Kiinan aatteellisista erimielisyyksistä. Kutsuille osallistui Suojelupoliisin raportin mukaan kolmekymmenpäinen joukko. Osallistujat olivat Punaisten lauantaisten mielenosoituksista "tutuksi tulleita järjestelijöitä ja heidän liepeillään liikkuvia muita" pitkäpartaisia ja -tukkaisia "radikaalinnuoria". Lähes puolet oli nuoria "hippientyttöjä". Tieto suurlähetystön kutsuista oli kulkeutunut sellaisiinkin korviin, joille se ei varsinaisesti ollut tarkoitettu.³ Kaikkia kutsuilla olleita ei

---

² Helsingin FNL -ryhmän mielenosoitus 23.5.1968, ilmoitus 1057, 25.5.1968, jk 11 S2a, Suojelupoliisin arkisto, Helsinki.

³ Ilmoitus 1451, 20.8.1968, XV U1o, Suojelupoliisin arkisto, Helsinki.

siis voi pitää maolaisina, vaan osalle kutsuille pääsy oli ennen kaikkea "jännittävä" tapahtuma.

Mao, Kiina ja "maolaisuus" nimittäin olivat suurta muotia kuumana kesänä 1968. Maon sitaattien kokoelma eli Maon pieni punainen kirja oli ilmestynyt suomeksi joulukuussa 1967, ja keväällä ja kesällä 1968 sitä heiluttivat kaikki arvonsa tuntevat radikaalijohtajat, punaväriin asteesta riippumatta. Maoa sympatisoivat nkyte~ nuoret radikaalit likka Taipaleesta Marja-Leena Mikkolaan sekä Antti Eskolasta Jeritta Roosiin ja Seppo Toiviaiseen. Mao-rintanapilla saattoi tähän aikaan todellakin "ärsyttää porvaria", kuten Ranskan vallankumouksen radikaalit ärsyttivät omalla tavallaan oman aikansa vanhoillisia.

Toiveita herättänyt Prahan kevät murskaantui elokuun 21. päivänä Tshekkoslovakian miehitykseen ja Prahan syksyyn, Tshekkoslovakian poliittiseen normalisointiin. Miehitys oli kesän suurin poliittinen käänne. Suomen maolaiset tuomitsivat heti sekä Neuvostoliiton miehityksen toiseen sosialistiseen maahan että Tshekkoslovakian "revisionistisen" kehityksen. Pöyristyttävän miehityksen hyvänä puolena he näkivät sen, että se paljasti Neuvostoliiton todelliset kasvot: sen jälkeen maailman kansat ymmärtäisivät, missä niiden todelliset ystävät olivat - siis Maon Kiinassa ja maolaisuudessa.⁴ Moni muukin kommentaattori vasemmalta oikealle oletti silloin Suomessa, ettei neuvostomalli kiinnostaisi miehityksen jälkeen varsinkaan nuoria, vaan he kääntyisivät Kuuban ja Kiinan mallien puoleen.⁵ Aluksi näin näyttikin käyvän, mutta historia ei aina etene klassisen logiikan sääntöjen mukaan.

2. Kiina-kiinnostuksesta maolaisuuden aatteeksi

Maolaisuuden aatteen taustalla oli yleinen Kiina-kiinnostus, joka puolestaan oli syntynyt Suomessa Kiinan omaperäisen kehityksen ihailusta kansantasavallan alkuaikoina 1950-luvulla. Siihen aikaan Kiinan ihailu tarkoitti kuitenkin ihan muuta kuin "maolaisuutta", jota ei erillisenä aatteena käsitetty olevan edes olemassa. Maailman kommunistinen liike nähtiin pitkään monoliittisen yhtenäisenä internationalistisena kommunistisena liikkeenä, jonka sisällä kiinalaiset vain sovelsivat aatetta luovasti omiin erityisiin, kehitysmaan oloihinsa. Aatteen johtava maa oli "Lokakuun vallankumouksen ja Suuren Leninin maa" Neuvostoliitto, jolla oli "pisin kokemus sosialismin rakentamisessa".⁶ Tämä ajatus Neuvostoliiton ja sen kommunistisen puolueen NKP:n johtavasta roolista kommunistisessa maailmanliikkeessä oli luultavasti Suomen kommunistien keskuudessa vahvempi ja yhtenäisemmin hyväksytty kuin muissa länsimaissa.

Jonkinlaisia maolaisia eli " marxismi-leninismi-Mao Zedongin ajattelu" ideologiasta kiinnostuneita alkoi olla - myös Suomessa - sen jälkeen, kun Kiina ja Neuvostoliitto lähtivät ideologisesti eri teille. Julkisuuteen kahden suuren sosialistisen maan

---

⁴ HMLS -tiedote 11/1968; alkuperäisen maolaisten lentolehtisen oli allekirjoittanut Mielenosoituskesä 68 -liike: Kesän 1968 mielenosoitusmateriaalia -mappi, Suojelupoliisin arkisto, Helsinki.

⁵ Asioita ja asenteita, Turun Ylioppilaslehti 30.8.1968; Seppo Hursti: Miehityksen opetukset, Aviisi 20.9.1968.

⁶ Tästä Kiinan-ihailun varhaisessa vaiheessa kuusi suomalaista jopa opiskeli Beijingissä 1950-1960 -luvulla SKP:n rahoilla. Elävän kuvan ajasta antaa muistelmissaan yksi opiskelijoista, Helena Hölttä: Yli pikkukivien, Partiolaisesta eurokommunistiksi, KSL -kirjat, Vaasa 1999.

aatteellinen kiista tuli 1960-luvun alussa ja muuttui maiden väliseksi julkiseksi väittelyksi 1963. Aluksi he "Kiinasta kiinnostuneita" mutta eivät varsinaisesti maolaisia, koska eriytynyt maolaista aatteesta ei vielä ole ollut olemassa. Lähinnä he olivat kommunisti- ja työläisnuoria. Hyvin pian heihin liittyi toisaalta "kolmasmaailmalaisia", joita askarrutti entisten siirtomaiden vapautuminen uuskolonialismin riistosta, ja toisaalta "uusvasemmistolaisia", jotka etsivät kolmatta kehitystietä sosialidemokratian ja kommunismin aatteiden välistä. Osittain kolmasmaailmalaiset ja uusvasemmistolaiset olivat samoja henkilöitä, mutta eivät kaikki. Kolmasmaailmalaisissa oli myös taustaltaan oikeistolaisia ja radikaaleja kristittyjä, joille oli yhteistä huoli kolmannen maailman ja samalla koko maailman oikeudenmukaisesta kehityksestä.

Valveutuneimmat Kiinasta kiinnostuneet kommunistiset nuoret olivat kiinnostuneet Kiinan linjasta jo silloin, kun heille oli valjennut, että Neuvostoliiton kommunistisen puolueen NKP:n linja ei ollutkaan ehkä ainoa esikuvaksi kelpaava aaterakennelma, niin kuin heidän Moskova-uskolliset vanhempansa olivat uskoneet. Joillekin kolmasmaailmalaisille ja uusvasemmistolaisille taas Kiinasta oli tullut maa, joka kelpasi esikuvaksi kolmannen maailman kehitysmaiden kehitykselle: uskottiin, ettei Kiinassa nähty nälkää, että sen talous kasvoi kohisten ja että sukupuolien tasa-arvoisuus oli siellä toteutunut. Lyhyesti sanoen: Kiina oli pystynyt ratkaisemaan kehitysmaiden kehityksen tiellä olevat ongelmat.

Kiinan ja Neuvostoliiton välirikko siis synnytti Suomessa 1960-luvun alkupuolella ensimmäisen Kiinasta kiinnostuneiden aallon, joka koski melko suppeaa valveutuneiden joukkoa. Kiinan 1966 alkanut kulttuurivallankumous synnytti vastaavasti toisen Kiinasta kiinnostuneiden aallon, johon liittyi ajan yleinen länsimainen Kiina-muoti. Kulttuurivallankumouksen kuohut toivat kiinnostuneiden joukkoon silloin paljon sellaisia nuoria, joiden kiinnostus ei ollut kovin syvällistä, vaan useimmiten hyvin pinnallista Mao- ja Kiina-muotia.

Kiinan kulttuurivallankumous (1966-1969) oli selvästikin Vietnamin sodan ohella toinen megatapahtuma, joka toimi nuorisoon aatteellisenä herättäjänä: nuorisoa innosti Kiinan kulttuurivallankumouksessa pinnallisesti nuorten punakaartilaisien spontaanilta näyttäneet anarkistinen, vandalistinen kapina. Suurissa joukkokokouksissa ja itsekritiikkitilaisuuksissa Kiinan punakaartilaiset pakottivat vanhan, kalkkeutuneen sukupolven tunnustamaan syntinsä ja pani vanhat johtajat sananmukaisesti polvilleen. Tämä on monista kiinalaisten muistelmista ja elokuvista tuttu kulttuurivallankumouksen kuva, mutta se ei ole koko totuus: taustalla oli toinen, erittäin monimutkainen kulttuurivallankumous, jota voi kuvata valtataisteluksi ja kahden poliittisen linjan väliseksi taisteluksi Kiinan hallinnossa ja Kiinan kommunistisen puolueen KKP:n sisällä. Tätä Kiinan kulttuurivallankumouksen pinnallista syvällisempää tasoa tunnetaan yhä edelleen huonosti.

Muoti-ilmiön seuraajien rinnalla monet nuoret olivat Kiina-kiinnostuksessaan hyvin ihanteellisia. Nuoria elähdytti kolmannen maailman vallankumouskehitys, joka vapauttaisi vääjäämättömässä maailmanvallankumouksessa sorretut kansat. Maailman kansojen vapaustaistelua edusti ennen kaikkea Vietnamin sota, jossa pieni kansa taisteli maailmanvallankumouksen eturintamassa imperialismia (Yhdysvaltoja) vastaan. Maolaiset olivat erittäin innokkaasti mukana Suomessa muuten huonosti menestyneessä Vietnamin sodan vastaisessa mielenosoitusliikkeessä. Toinen - tai itse

asiassa siis kolmas - innostava nuorison kapinan esimerkki oli Kuuban vallankumouksen sankari Che Guevara. Maolaisnuoretkin ihailivat spontaanisti Chetä ja hänen sissitaktiikkaansa, vaikka he eivät tienneet miten lähellä Maoa ja maolaisuutta Che aatteellisesti todellisuudessa olikaan.⁷

3. Järjestäytyminen kohti vallankumousta

Laajassa Kiinan ihailijoiden kirjossa todellisten maolaisten ja "maolaisten" välistä rajaa oli vaikea vetää, ennen kuin maolaiset järjestäytyivät virallisesti 1968-1969 Tampereella, Helsingissä, Raumalla ja Turussa. "Maolaisiin" sisältyi monenlaisia Kiina-sympatisoijia ja muoti-ilmion seuraajia. Oikeita, aatteellisia maolaisia sen sijaan kehittyi sekä ensimmäisestä, Neuvostoliiton ja Kiinan kiistan synnyttämästä aallosta että toisesta, Kiinan kulttuurivallankumouksen synnyttämästä Kiinakiinnostuksen aallosta.

"Maolaiset" - lainausmerkeissä - näkyivät julkisuudessa, mutta todelliset maolaiset toimivat paljolti julkisuudelta piilossa. Osittain se oli heidän oma valintansa. Ensimmäisen maolaisryhmän Helsingin Marxilais-Leniniläisen Seuran HMLS:n perustivat muutamat, viisi - kuusi helsinkiläistä nuorta keskustelukerhokseen joskus 1967. Useimmat maolaisten johtajat olivat itsekkin nuoria, sodan jälkeen syntyneitä. HMLS:n innostaja oli Skp:läisestä perheestä kotoisin ollut, poliittisesti ja yhteiskunnallisesti valveutunut Matti Puolakka (s. 1947). Puolakka oli pettynyt Neuvostoliiton reaaliosialismiin, ja päätellyt, että jossakin sosialismilla täytyi mennä paremmin. Kiinan ja Neuvostoliiton välirikossa hän löysi kiinalaisten näkemykset marxismi-leninismien aatteesta ja maailmanvallankumouksen tulevaisuudesta.

Helsinkiläiset kutsuivat HMLS:aa kerhokseen. Syksyllä 1967 sen toimintaan tuli mukaan muita hieman vanhempi Tauno-Olavi Huotari, joka oli siihen aikaan lähinnä uusvasemmistolainen ja kolmasmaailmalainen, pienen sosialistisen TPSL -puolueen ja Vietnam-mielenosoitusliikkeen nuoria ideologeja. Huotari oli syntynyt 1942, joten hän oli tähän aikaan 25-vuotias. Puolakka oli siis 20-vuotias ja ylioppilas, ja muut kerholaiset olivat iältään jostakin siitä väliltä.

Puolakka oli HMLS:n varsinainen harmaa eminenssi, taustavaikuttaja. Hän ryhtyi syksyllä 1967 aktiiviseksi, että kiinalaisten aatteelliset näkemykset tulisivat tunnetuiksi. Hän teetti pienessä helsinkiläisessä kirjapainossa HMLS:n ensimmäisen julkaisun, joka oli käänös Kiinan näkemyksistä neuvostojohtaja Nikita Hrushtshovin "revisionismia" eli Neuvostoliitossa hänen kaudellaan toteutettuja uudistuksia vastaan.⁸ Puolakka toimi myös aktiivisesti, että Maon pieni punainen kirja voitaisiin painaa suomeksi. Kirja painettiin joulukuussa 1967, mutta ilmeisesti asian hoiti ja rahoitti loppujen lopuksi Kiinan täkäläinen suurlähetystö.

Tampereen maolaisten aivan alkuvaiheesta ei ole varmaa tietoa. Ryhmän perustaja oli porvarillisessa satakuntalaisessa kodissa kasvanut dramaturgian opiskelija Jarmo Lavila (s. 1946, k. 1986). Hän on itse on kertonut poliittisesta herätyksestään kesällä 1967: "Minä henkilökohtaisesti tajusin kesällä -67, että väkivalta on joskus

---

⁷ Matti Puolakka: Kaksi linjaa Vietnam-työssä, Vietnam-FNL -tiedote 11/1968; Hyviä esimerkkejä Mao-sympatisoijien spontaanista maolaisuuden ja Chen aatteiden yhdistämisestä ovat: Seppo Toiviaisen artikkeli *Aviisissa* 20.9.1968 ja Lars D. Erikssonin artikkeli *FTB* -lehdessä 1-2/1968.

⁸ Proletaarinen vallankumous ja Hrushtshovin revisionismi, KKP:n Vili kommentti NKP:n KK:n avoimeen kirjeeseen, HMI---S, Helsinki 1967.

välttämätöntä, tarpeellista, suositeltavaa ja jopa siunauksellista. Tajusin myös, että kun minä tajusin tämän niin heikolla poliittisella tietoisuudella, moni muukin olisi jo keksinyt sen ja tulisi vielä keksimään." Hän päätyi näin sille maolaiselle kannalle, että väkivaltainen vallankumous oli välttämätön kapitalistisen maailman kumoamiseksi. Vasta väkivaltaisen vallankumouksen jälkeen voitiin luoda se ihannemaailma, jossa ei enää olisi sortajia ja sorrettuja.⁹ Näyttää siitä, että Lavilan maolainen aate oli valmis heti kääntymyksen jälkeen ja hän ajoi maolaista maailmanvallankumousta sen jälkeen hyvin määrätietoisesti, ehkäpä suorastaan käännynnäisen määrätietoisuudella. Opiskelijalehti Aviisin pakinanomaisesta maininnasta päätellen on mahdollista, että jonkinlainen maolainen kerho toimi jo keväällä 1968 Tampereellakin.¹⁰

Turussa kiinalaismieliset toimivat aluksi muiden joukossa kansandemokraattien opiskelijajärjestössä Turun ASS:ssä, joka oli poliittiseen toimintaan hyvin sitoutuneiden ja innostuneiden pieni joukko. Kerrotaan, että TuASS erotti maolaiset jäsenensä keväällä 1968, mutta en ole saanut tälle tiedolle vakuuttavaa vahvistusta. Ehkä "erottaminen" on liian voimakas ilmaisu, mutta totta on, että eräs myöhemmin maolaisissa toiminut nuori ei sen kevään jälleen esiintynyt ASS:n kokouksien pöytäkirjoissa. Varsinainen maolainen Turun Marxilais-Leniniläinen Seura perustettiin Turkuun kuitenkin vasta 1969 ja se jäi melko pieneksi.

Turkua huomattavasti merkittävämpi ja aktiivisempi seura perustettiin Raumalle. Sen perustivat kesällä 1969 kolme nuorta, joista vanhin oli kolmissa kymmenissä ja jo työssä. Kaksi muuta perustajaa olivat lukiolaisia. Puheenjohtaja oli maolaisjohtajista kaikkein nuorin, vasta 1952 syntynyt. He olivat kaikki SKP:n jäseniä ja työläistäustaisia. Yksi heistä oli tutustunut kiinalaisten näkemyksiin esperantoharrastuksensa kautta. Hän oli toisin sanoen lukenut niistä esperanton kielisistä kiinalaisten julkaisuista.¹¹

Neljän ison seuran lisäksi yksittäisiä maolaisia oli nyt Suomen eri puolilla, Järvenpäässä ja Tuupovaarassakin. Oma pieni ryhmä toimi Espoossa Teknillisessä korkeakoulussa.

Kaikki nämä ryhmät alkoivat varsinaisesti toimia vasta Tshekkoslovakian miehityksen jälkeen, siis elokuun 1968 tapahtumien jälkeen. Maolaisryhmien tulo julkisuuteen ja virallinen perustaminen oli yksi seuraus siitä suuresta poliittisesta käänteestä, jonka miehitys Suomessa sai aikaan.

Matti Puolakan johtama HMLS tuli julkisuuteen jo syyskuun puolivälissä 1968, kun se järjesti ensimmäisen julkisen tilaisuutensa Helsingissä. Tilaisuus oli paneelikeskustelu, johon osallistuivat kaikki Helsingin vasemmistolaiset opiskelijajärjestöt. Puolakka piti esitelmän, jossa hän pohti, miten Suomessa siirrytään sosialismiin. Siihen asti pienen nuorisojoukon kerhona toiminut HMLS alkoi muutenkin toimia julkisesti. Seura perusti opintokerhoja, joissa opiskeltiin marxismi-leninismi-Mao Zedongin ajattelua. Se perusti myös ensimmäisen, monistetun lehtensä HMLS - tiedotteen.¹²

---

⁹ Jarmo Lavila: Näkemiin Salo & Mikkola, Aviisi 23.2.1968.

¹⁰ Anka: Urhot kumpujen yössä, Aviisi 12.6.1968.

¹¹ Lassi Salvin haastattelu 26.1.2000, tekijän hallussa.

¹² HMLS-tiedote 11/1968, 21/1968; Myös Helsingin Marxilais-Leniniläisen seuran paneelikeskustelu 15.9.1968, ilmoitus 1742, 27.9.1968, jk 11 S17-, Suojelupoliisin arkisto, Helsinki.

Tampereen Marxismi-Leninismien Opintokerho perustettiin virallisessa kokouksessa joulukuussa 1968.¹³ Sen näkyvin toimintamuoto olivat esitelmä- ja keskustelutilaisuudet, joista ilmoitettiin lehti-ilmoituksella. Jarmo Lavila ja muut Tampereen maolaiset olivat hyvin aktiivisia lehtikirjoittajia ja puheenvuorojen käyttäjiä vasemmiston ja työväenliikkeen kokouksissa. Tampereella pyrittiin selvästi yhteistyöhön SKP:n vasemmiston kanssa. Ennen kaikkea: toisin kuin helsinkiläiset, Tampereen maolaiset toimivat julkisesti.

Helsingissä toiminta oli sen sijaan salaperäistä, "salaista", mikä teki siitä ilmeisesti nuorten silmissä "jännittävää". HMLS perustettiin virallisesti Koiton talolla 16. maaliskuuta 1969 kokouksessa, jonne oli kutsuttu luotettaville aktiiveille lähetyllä kirjeellä. Tässä kokouksessa nimenomaisesti päätettiin, ettei kokouksia ilmoiteta lehdissä "asian arkaluonteisuuden takia".¹⁴ Nuorisoa tällainen toiminta tietysti viehätti. HMLS:n kokouksissa kävi yleensä 30-40 opiskelijaa, naista ja miestä. Saman vuoden alussa HMLS sai oman toimitilan kolmannen maailman asioihin keskittyneen, poliittisesti laajapohjaisen Tricontin huoneistosta. Omassa huoneessa oli entistä helpompi järjestää opintokerhoja, jota toimintaa jatkettiin Helsingissä aktiivisesti. Tricontin offset-painokoneella HMLS saattoi aikaa painaa uutta lehteä Punakaartia, jonka ensimmäinen numero ilmestyi huhtikuun lopulla 1969. Tämä kaikki vakiinnutti maolaisten toimintaa Helsingissä.

Vappuna 1969 HMLS esiintyi ensimmäisen ja ainoan kerran omine tunnuksineen jopa SKP:n ja SKDL:n vappukulkueessa ja -juhlassa Senaatintorilla. Toukokuussa maolaisten oli myös tarkoitus vallata Suomi-Kiina -ystävyyssseura, mutta seuraan kai ilmoittautui liian vähän väkeä, että juntaus olisi onnistunut seuran sen vuoden vuosikokouksessa. Matti Puolakka, kirjailija Matti Rossi ja pari muuta aktiivista kuitenkin tulivat valituiksi uusina jäseninä seuran hallitukseen jo 1969. Seuraavan vuoden eli 1970 toukokuussa ystävyysseuran valtaus sitten toteutettiin suurella joukolla ja suurella ryminällä, joten valtaus onnistui.¹⁵

Järjestöjen valtaus oli maolaisten - ja myöhemmin 1970-luvulla SKP:n vähemmistönuorten eli taistolaisten - tavanomaista taktiikkaa. Jo syksyllä 1968 helsinkiläiset maolaiset käytännössä ottivat haltuunsa Helsingin Vietnam-ryhmä FNL -ryhmän, joka oli edellisenä keväänä perustettu Vietnam-työtä varten laajalla poliittisella pohjalla. Tähän aikaan toisaalta eri ryhmien väliset rajat eivät olleet ollenkaan jyrkät, kuten myöhemmin taistolaiskaudella, vaan vasemmiston järjestöissä toimittiin hyvin avoimesti ja hyvässä yhteishengessä. Näin toimittiin esimerkiksi Tricontissa. Tiedettiin kyllä, mitä kukin ajatteli ja mihin ryhmiin kuului, mutta se ei estänyt toimimista yhdessä.¹⁶

Kun Tampereelle perustettiin oma FNL -ryhmä kesällä 1969, järjestöä ei tarvinnut vallata. Perustamisesta asti sen toimintaa vetivät käytännössä maolaiset Jarmo Lavilan johdolla. Rauman FNL -ryhmä oli myös maolaisten perustama ja johtama, ja tietääkseni myös Turun ryhmä.

---

¹³ Aviisi 29.11.1968.

¹⁴ HMLS:n perustava järjestäytymiskokous, ilmoitus 641, 25.3.1969, jk 11 S17-, Suojelupoliisin arkisto, Helsinki.

¹⁵ Suomi-Kiina -seuran vuosikokous 4.5.1970, ilmoitus 955, 12.9.1970, jk II E20-1, Suojelupoliisin arkisto, Helsinki.

¹⁶ Liisa Liimataisen ent. Mannisen haastattelu 3.2.1999, tekijän hallussa.

Uusia jäseniä maolaisryhmiin rekrytoitiin lähinnä kouluissa ja yliopistoissa. Yliopistoissa levitettiin monisteita, joissa kerrottiin maolaisten järjestämistä tilaisuuksista ja opintokerhojen toiminnassa. Opintokerhot olivat hyvin keskeinen maolaisten toimintamuoto, koska tuleva vallankumous tietenkin vaati poliittisesti tietoisia tekijöitä.

Rauman Marxilais-Leniniläinen Seura oli rekrytoinnissa erikoinen poikkeus, sillä sen johtajat ja jäsenet olivat lähes yksinomaan oppikoululaisia. Kun Raumalla ei ole yliopistoa, ryhmän ongelma olikin se, että jäsenet koulun päätyttyä siirtyivät opiskelukaupunkeihinsa. Uusia jäseniä oli hankittava jatkuvasti, mutta toiminta oli niin aktiivista, että taistolaisten Tiedonantaja-lehti väitti eräässä vaiheessa, että Raumalla oli maolaisten koulutuskeskus. Tämä kuului jos siihen erikoiseen vaiheeseen, jolloin maolaiset olivat SKP:n nuorten vähemmistöläisten eli taistolaisten suurin vihollinen.

4. Maolaisia vai taistolaisnuoria?

Maolaisten ja taistolaisten vihollisuuksien yksi syy oli, että aatteellisesti maolaiset olivat hyvin lähellä SKP:n vähemmistöä eli jyrkkiä stalinisteja. Taistolaisten vähemmistöläisnuorten tärkeimpiä tehtäviä oli tehdä selvä ero nimenomaan maolaisten suuntaan, jotka kilpailivat heidän kanssaan nuorten kasvavasta kiinnostuksesta marxismia ja kommunismia kohtaan. Toinen, lähtökohtainen vihollisuuksien syy oli tietenkin siinä, että Kiina oli Neuvostoliiton vihollinen, joten Kiina oli tietenkin myös suomalaisen Skp:läisen kommunistin vihollinen. Kiina ja maolaiset olivat sanoutuneet selvästi irti Tšhekkoslovakian miehityksestä ja

Neuvostoliiton hyökkäyksestä toiseen sosialistiseen maahan. Kiina ja Neuvostoliitto olivat aatteellisesti joutuneet yhä kauemmas toisistaan ja lopulta Kiinasta tuli miehityskantansa takia Neuvostoliiton vihollinen numero yksi. Välikirko kasvoi edelleen maaliskuuhun 1969 Ussurin rajavälikohtausten takia, jossa kumpikin syytti toistaan hyökkäysaikeista. Puhuttiin rajavälikohtauksesta, mutta Ussurilla käytiin todellista sotaa. Nähtävästi Kiina alkoi Ussurin jälkeen tosissaan pelätä joutuvansa kahden rintamaan väliin, jos Yhdysvallat ja Neuvostoliitto hyökkäisivät sitä vastaan yhdessä. Pahimmassa tapauksessa liittolaiset hyökkäisivät Kiinaa vastaan ydinasein.

SKP tunnetusti jakaantui huhtikuun 1969 puoluekokouksessa enemmistöön ja vähemmistöön. Sattuma on, että vähemmistöläiset marssivat silloin pitämään kokoustaan Koiton talolle eli samaan rakennukseen, jossa Helsingin maolaiset olivat perustaneet virallisesti HMLS:n vain kuukautta aikaisemmin.

Nuoret taistolaisaktiivit tukahduttivat maolaisuuden levittäytymistä määrätietoisesti 1970 lähtien. Tukahduttaminen lähti liikkeelle SKDL:n nuorisoliiton SDNL:n kokouksesta elokuussa 1970. Kokous käsitteli nuorisoliiton Kajaanin piirin maolaisväritteistä toimintaa. Pitkän yleiskeskustelun jälkeen teki nouseva taistolaisjohtaja Jaakko Laakso kokouksessa aloitteen, että Kajaaniin mennään tekemään puhdistus ja samalla puhdistetaan Helsingin Kansankulttuurin kirjakauppakin maolaisesta ja kaikesta neuvostovastaisesta aineistosta.¹⁷ Jaakko Laaksolla oli sisäpiirin näkemystä maolaisten "vaarallisuudesta", koska hän oli syksyyn 1968 asti toiminut itse HMLS:n riveissä ja kääntynyt vähemmistöläisten suuntaan vasta

---

¹⁷ SDNL:n keskushallituksen pöytäkirja 15.-16.8.1970, CD k.7, Kansan arkisto, Helsinki.

Tshekkoslovakian miehityksen jälkeen. Maolaisten näkökulmasta Laakso oli aatteen pahin vihollinen juuri siksi, että hän oli entinen oman aatteen sisäpiiriläinen. Myöhemmin hän opiskeli Moskovassa ja erikoistui nimenomaan maolaisuuteen. Taistelu maolaisia vastaan oli yksi taistolaisten keskeisiä tehtäviä siitä lähtien ja se taistelu oli erittäin henkilökohtaista ja raakaa varsinkin Tampereella ja Helsingissä. Taistolaiset olivat tärkein, mutta eivät ainoa syy maolaisten marginaaliin joutumiseen. Maolaiset myös hajottivat omia voimiaan keskinäisissä kiistoissa. Ensimmäinen suuri maolaisten sisäinen kiista koski taistolaisiin suhtautumista ja seuraava Suomi-Kiina -seuran käyttämistä hyväksi maolaisten toiminnassa.¹⁸

Maolaiset osittain hukkasivat mahdollisuutensa näihin omiin kiistoihinsa 1969-1970 eli aikana, jolloin "maolaisuus" ja todellinenkin maolaisuus elivät etsikkoaikaansa.¹⁹ Nuoriso oli tähän aikaan yhä kiinnostuneempi marxismista sekä edelleen myös Kiinasta ja maolaisista, jotka toimivat erittäin aktiivisesti. Maolaiset esiintyivät opiskelijoiden paneeli- ja keskustelutilaisuuksissa samanveroisina muiden poliittisten nuorisojärjestöjen rinnalla, eikä toiminta siitä osin ollut salaista, edes Helsingissä. HMLS valtasi Helsingissä Tricontin perustaman DEMO -kirjapainon, mikä teki mahdolliseksi laajan oman julkaisu-toiminnan. Maolaisilla oli kaikilla seurojensa paikkakunnilla ahkerasti kokoontuvia opintopiirejä ja omat kirjakaupat. Turussa ja Helsingissä kirjakaupat käyttivät Lokakuu-nimeä, mutta Tampereella ja Raumalla kirjakaupat toimivat Suomi-Kiina -seuran paikallisosastojen nimissä. Maolaiset toimivat Suomi-Kiina -seurassa hyvin aktiivisesti ja perustivat ystävyysseuralle monta uutta, vilkkaasti toimivaa paikallisosastoa. Enimmillään Kiinaseurassa oli maolaisten innokkaan jäsenhankinnan ansiosta peräti 10 000 jäsentä.

Osittain maolaisuuden marginalisoitumisen syitä voidaan löytää suomalaisesta perinteestä, jossa poliittinen toiminta on aina organisoitunut puolueisiin ja niiden johtamiin järjestöihin. Maolaiset marxilais-leniniläiset olivat luultavasti Suomessa ainoa 60-lukulainen ryhmä, joka kehittyi uusvasemmistolaisesta kolmannen tien etsinnästä omaksi, vanhoista puolueista riippumattomaksi, vakavasti otettavaksi poliittiseksi ryhmäkseen. Uusvasemmistolaiset olivat kaikkialla alusta asti kiinnostuneita Kuuban, Pohjois-Vietnamin ja Kiinan toisenlaisista sosialismin sovellutuksista Itä-Euroopan neuvostomallin ja länsieurooppalaisten sosialidemokraattisten kehitysmallien vaihtoehtoina. Muualla Euroopassa ja Yhdysvalloissa puolueista riippumattomuus oli uusvasemmistolaisuuden olennainen tunnuspiirre, mutta Suomessa (ja Ruotsissa) uusvasemmistolaiset toimivat pääsääntöisesti puolueissa, SDP:ssä, TPSL:ssä ja SKDL:ssä sekä jopa SKP:ssä. Uusvasemmistolainen riippumattomuus aiheutti meillä maolaisille sen, että heillä ei ollut käytettävissään puolueiden organisaatiota, arvovaltaa, lehdistöä eikä muita julkaisukanavia. Organisatorisesti ja julkisuudessa maolaiset olivat siis jo valmiiksi marginaalissa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Konservatiivisen oikeiston reaktioissa tällainen ryhmä ei kenties ollut edes vakavasti otettava poliittinen voima, vaan häirikköryhmä ja järjestäytyneen yhteiskunnan uhka. Oikeiston kielenkäytössä "maolaisia" olivat Kiinan kulttuurivallankumouksen alusta asti

---

¹⁸ Matti Puolakan haastattelu 18.3.1999, tekijän hallussa.

¹⁹ Suomen maolaisuuden tilanteesta 1969-1970 kertoo valaisevasti isän ja pojan keskustelukirja: Martti Santavuori ja Olli Santavuori: Kehitys vai kumous? Kirjeenvaihtoa tärkeistä asioista, Karisto, Hämeenlinna 1970.

heitä, joiden "hulina" saattoi johtaa vain vallankumoukseen "eli anarkiaan".²⁰ Oikeistolaiset kommentaattorit eivät välittäneet erotella vasemmiston eri ryhmäkuntia toisistaan, koska erot olivat tosiasiasakin hiuksen hienoja. Eri ryhmillä oli heidän mukaansa nimilapusta riippumatta sama päämäärä: nimittäin vallankumouksen tekeminen. Vuosikymmenen lopussa ja vielä 1970-luvun alussakin "maolaisia" olivat oikeistolaisessa puheessa erotuksetta kaikki Skp:läiset vähemmistöläiset ja muut stalinistit, maolaiset, trotskilaiset ja jopa anarkistit.²¹ Uuden Suomen pakinoitsijanimimerkki M.O.T. esimerkiksi käytti maolais-sanaa aivan yleisesti 1970-luvun puolelle asti. Eräässä pakinassaan hän puhui peräti "hihhulimaolaisista", kun hän tarkoitti äärimmäisiä vasemmistolaisia nuoria.²²

Jossakin vaiheessa 1970-luvulla oikeistolaisten puheessa yleiskäsite "maolainen" vaihtui sanaan "taistolainen". Kiinan kulttuurivallankumouksen suomalaisia reaktioita ja maolaisuuden juuria tutkiessani en ole selvittänyt, milloin maolaisuus täsmälleen ottaen vaihtui arkipuheessa taistolaisuudeksi. Tästä käsitteenvaihdosta on joka tapauksessa seurannut se perustavanlaatuinen väärinkäsitys, että oikeistolaisessa käsitteistössä yhä 2000-luvun alussa puhutaan yleisesti "60-luvun taistolaisista" ikään kuin radikaali 60-lukulaisuus ja 1970-luvun taistolaisuus olisivat olleet sama asia.²³ Kyseessä on siis puhdas anakronismi, sillä taistolaisia ei ollut aatehistoriallisesti olemassakaan, ennen kuin SKP jakaantui vähemmistöön ja enemmistöön puolueen huhtikuussa 1969 pidetyssä edustajakokouksessa. Sitä varhemmasta ajasta puhuttaessa pitäisi puhua lähinnä stalinisteista. Varsinaisesti taistolaisista voitaneen puhua vasta, kun he valtasivat Sosialistisen Opiskelijaliiton (SOL) 1972. Koko sana "taistolainen" tuli käyttöön vasta 1970-luvun puolella.

Käsitteitä on yhä edelleen omiaan sekoittamaan tosiasia, että taistolaisten maolaisten vastainen toiminta oli tärkein syy siihen, että Suomen maolaiset joutuivat aatteellisesti, toiminnallisesti ja julkisuudessa marginaaliin. Taistolaiset edustivat 1970-luvun opiskelijaliikkeen valtavirtaa, jonka kuohuihin ja ylilyönteihin lähes kaikki poikkeavat näkökannat hukkuivat. Maolaisista tuli sen ajan radikaalin opiskelijaliikkeen utoja lintuja - kummajaisia, joita katsottiin hieman kieroon ja lopulta enimmäkseen huvittuneesti.

---

²⁰ Kivimies [Yrjö Kivimies]: Kulttuurivallankumous, Suomalainen Suomi 811966.

²¹ Tauno Kuosa: Hullu vuosi 1848, hullu vuosi 1968, Yhteishyvä 18.12.1968; YBdt [Yrjö Blomstedt]: SKP:n piinaviikko, Suomalainen Suomi - Valvoja 411969; Kullervo Rainio: Informaatiosota ja vapaa ihminen, WSOY, Porvoo 1971, Rainiosta ks. myös Uusi Suomi 4.3.1970.

²² M.O.T. [Jaakko Paavonsalo]: Uusi Suomi 25.9.1970, 13.1.1970, 30.4.1971.

²³ Muistelmakirjallisuudessa on aivan tavallista, että puhutaan "60-luvun taistolaisuudesta". Tutkimuskirjallisuudessa saman tekee Vesa Vares KNL:n historiassaan. Vesa Vares: Kaksi askelta edellä, Kokoomuksen Nuorten Liitto ry, Juva 1999, s. 58.